

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У А.П. ВОЈВОДИНИ

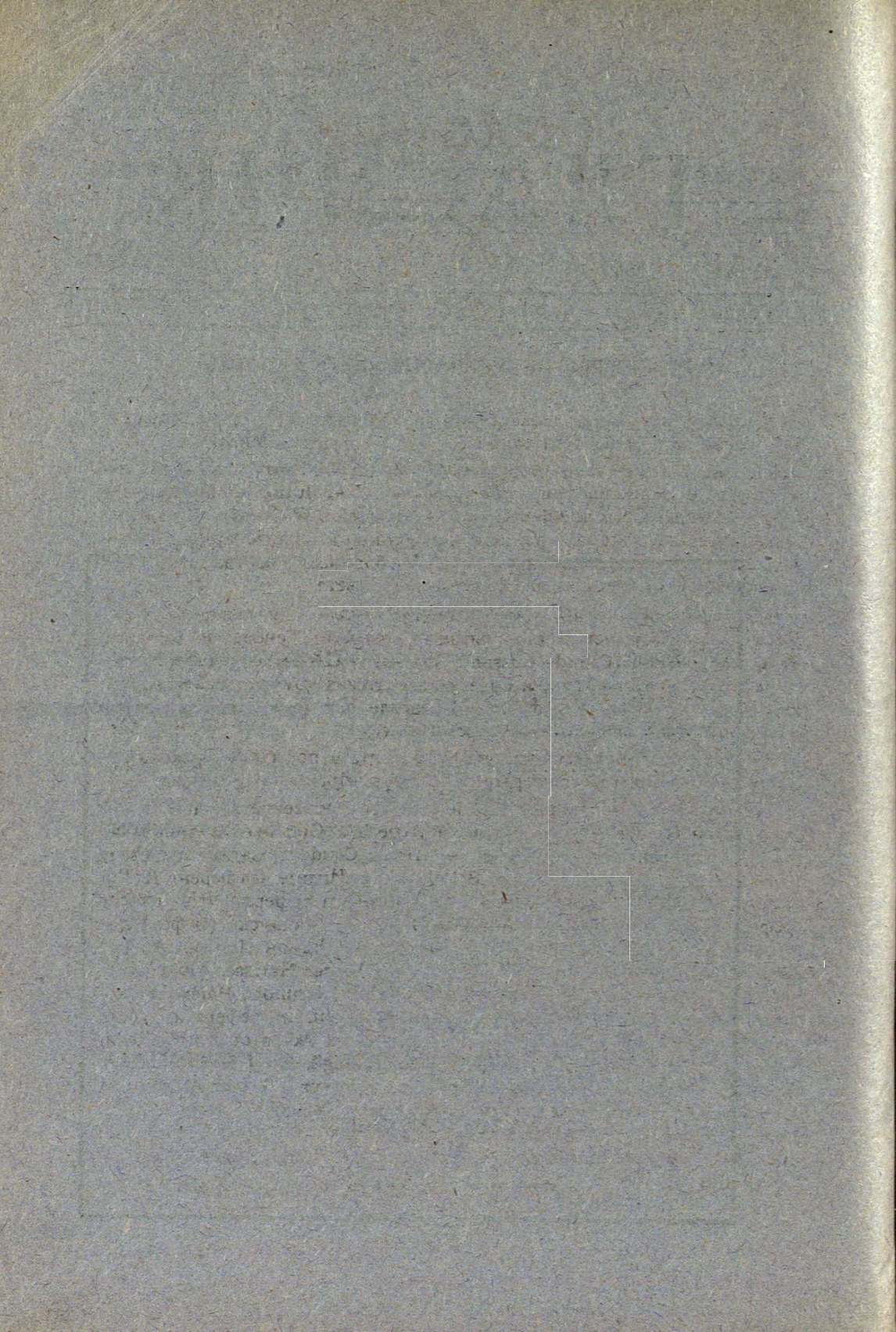
Година VII

Нови Сад, септембар 1958

Број 9

САДРЖАЈ:

- К. Хаџи:* XVII Конгрес Међунар. уније адвоката;
- др. Д. П. Радоман:* Две претпоставке о коморијентима;
- др. Бр. Базала:* Тужбени захтјеви у међусобној вези;
- др. К. Бараш:* Признање и извршење иностраних одлука;
- Д. П. Мишић:* Незаконито задржавање у истражном затвору и право на накнаду штете;
- Д. Бабић:* О учешћу војног старешине у крив. поступку;
- Г. Торма:* Промена стана прив. тужитеља у току крив. поступка;
- Из судске праксе;
- Правила Удружења адв. приправника АПВ;
- Службена саопштења.

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У А. П. ВОЈВОДИНИ

Година VII

Нови Сад, септембар 1958

Број 9

XVII КОНГРЕС МЕЂУНАРОДНЕ УНИЈЕ АДВОКАТА

Међународна унија адвоката која је основана 1922 године, одржава ове године од 8 до 12 септембра свој XVII Конгрес у Милану.

За овај Конгрес влада међу адвокатима широм света врло велик интерес јер је централна тема овог Конгреса »L'évolution de l'activité de l'Etat moderne et ses incidences sur la profession d'avocat« тј. „Еволуција активности модерне државе и њени утицај и на адвокатуру“. Обзиром на све јаче захватање државе у свим областима живота, ова тема је од нарочитог интереса за адвокатуру целог света.

Органи Међународне уније адвоката пажљиво су припремили дискусију око овог централног питања Конгреса. Генерални секретар МУА, Клод Лисан (Claude Lussan), адвокат у Паризу спремио је главни реферат, а позвани су сви Савези адвокатских комора, чланови МУА, да својим националним рефератима разраде ову тему, како она не би била једнострано постављена и проучавана.

Секретаријат Међународне уније адвоката у посебним свескама објављује те националне реферате. Досада је објављено 6 свезака.

У првој свесци је изнет главни реферат ген. секретара Клода Лисона. У другој свесци су објављени реферати Сједињених америчких држава (референт Алексис Кудер — Alexis Coudert) затим Холандије (референт Г. Ј. Шолтен — G. J. Scholten), те Индије (референт Д. Валили — D. Wali). У трећој свесци су објављени реферати Швајцарске (референт Аугусто Бола — Augusto Bolla) и Француске (референти: Жорж Ерис, Албер Зирфли, Ноел Ватен, Луи-Едмон Петити, Алберт Бриноа, Елен Фалконети и Пјер Шапле — Georges Herisse, Albert Zurfliuh, Noély Watin, Louis-Edmond Pettiti, Albert Brunois, Hélène Falconetti, Pierre Chaplet). У четвртој свесци су објављени реферати Турске (референти: Назиф Екенем, Орхан Арсал, Иклак Асимгил, Халих Хелибира — Nafiz Ekenem, Orhan Arsal, Iclâl Asimgil, Halif Helbir), као и Норвешке (референт Фин Арнесен — Finn Arnesen). У петој свесци су објављени реферати Белгије (референт Ежен Рејмон — Eugene Reumont), Аустрије (референт Алфонс Клингсланд — Alfons Klingsland) и Шпаније (референт Емилио Лагуна Азорин — Emilio Laguna Azorin).

До часа када смо написали овај приказ нисмо примили остале свеске.

Савез адвокатских комора Југославије поднео је исто свој реферат. Овај се састоји из два дела. др Владимир Гросман, б. дугогодишњи претседник Адвокатске коморе у Љубљани и п. претседник Међународне уније адвоката израдио је и приказао, у свом реферату, који је уводни реферат, цео наш правни систем, док је Милорад Ботић, претседник Адвокатске коморе у Новом Саду, и потпретседник Савеза адвокатских комора Југославије, у свом изнео и приказао садашњи положај адвокатуре у ФНРЈ, напоре наше адвокатуре да своје делање потпуно уклопи у наш нови социјалистички друштвени систем, улогу адвокатуре у учвршћивању социјалистичког правосуђа и законитости, потпору коју адвокатура налази код органа наше државе и нашег друштва.

Из свих реферата референата из западних земаља констатује се све јаче проширивање надлежности државе и јавне власти у све послове земље (политичке, управне, административне, културне, привредне итд) па следствено томе и у послове саме адвокатуре, која наилази на све то веће тешкоће у обављању својих задатака. Адвокатура проучава начине како да се прилагоди том новом правцу рада државе и њених органа, али притиснута прво својим традицијама од којих се тешко може да одваја, а у другом реду самом снаге уплитања државе у све послове јавног, културног и привредног живота, тешко може да се снађе и услед тога се проблеми преображаја и карактера и метода рада адвокатуре само у незнатној мери, и само у по неким државама, одвија ка напретку.

Нема сумње да ће реферати нашег Савеза адвокатских комора послужити као путоказ који правац треба адвокатура да прими у свету. Пренос скоро свих најважнијих функција живота са државе на друштво, путем друштвеног самоуправљања, изградња комуналног система који води ка потпуној самоуправи, велика и позитивна реформа и преображај саме суштине адвокатуре, њеног метода рада, њене организације, увођењем друштвеног управљања у адвокатуру, а самим тим и нестанак државног надзора над радом адвокатуре, су елементи и средства којима се адвокатура може најлакше прилогодити савременом друштву, његовој организацији, разуме се, увек, уз очување светлих традиција адвокатуре у свету и у појединици земљама и потпуне слободе одбране и заступања.

Зато и верујемо да ће овај XVII Конгрес објективно знати да се користи искуствима и достигнућима југословенске адвокатуре.

Коста Хаџи

ДВЕ ПРЕТПОСТАВКЕ О КОМОРИЈЕНТИМА

У науци и пракси грађанског права под коморијентима се подразумевају лица која су умрла у истој животној опасности (напр. бродолому, пожару, земљотресу, поплави итд.). Коморијенти могу међусобно стојати у односима значајним за преношење права, као напр. родитељ и дете, тастатор и тестаментарни наследник. Да би се утврдило које је

од тих лица раније а које касније умрло, постоје два пута: или ће се сматрати да су таква лица истовремено умрла, или ће се узети да је једно од њих раније умрло. Према томе, постоје две претпоставке у случају коморијената: претпоставка истовремености смрти и претпоставка приоритета смрти (или, како је ми називамо, претпоставка надживелости). Овде се нећимо осврћати на став угарског, односно војвођанског приватног субјективног права по коме се, у случају коморијената, не испитује које је лице раније а које касније умрло, нити се претпоставља истовременост смрти, јер се ту не ради о претпостављању.

I. — По претпоставци истовремености смрти сматра се да су лица која су нашла смрт у истој опасности умрла у истом тренутку. Овако се узима све док се супротно не докаже. Без обзира на то да ли међу умрлим лицима постоји однос значајан за преношење права, самим тим што се сматра, до супротног доказа, да су истовремено умрла, нема ту преношења права с једног на друго лице. Напр., у истом бродолому су умрли тестватор и његов наследник, па, пошто се сматра да су у истом тренутку умрли, неће се држати да је тестаментарни наследник наследство тестватора, будући да није испуњен услов да је наследник надживео декујуса. Тако, лица која изводе права из права именованог наследника неће имати основа да захтевају наслеђе имовине коју је тестватор тестаментом одредио за наследника који је с њим умро у истој опасности.

Нека права, као италијанско, аустриско, совјетско, усвајају претпоставку истовремености смрти. Аустриски грађански законик ову претпоставку садржи у своме чл. 25. Занимљиво је истаћи да бив. српски грађански законик, иако му је главни изворник био аустриски, није прихватио претпоставку истовремености смрти. Аутор српског грађанског законика, Војвођанин Јован Хаџић, није се при томе повео ни за ставом угарског права о овоме питању. Законодавац је, вероватно, мислио да приликама, духу и потребама српског народа у Србији више и боље одговара претпоставка надживелости, па је њу и усвојио. Изгледа да се он у томе повео за примером француског грађанског законика.

Опћи грађански законик усваја претпоставку истовремености смрти. Поводећи се за њим, предратна Предоснова југословенског грађанског законика, у своме § 38, каже: „Ако се не може доказати да је једно од више умрлих лица друго преживело, онда се сматра да су умрла у исто време.”

Претпоставка истовремености смрти је по извору законска, по предмету физичка, по доказној снази оборљива. Ни у погледу лица ни у погледу доказних средстава није ограничено доказивање против њеног тезиса.

II. — Претпоставком надживелости или приоритета смрти питање коморијената се решава на други начин. Наиме, узима се да је од лица умрлих у истој опасности, зато што се не знају тренуци смрти за свако од њих појединачно, млађе дуже живело него старије, а (према неким правима) мушко дуже живело него женско.

Француски грађански законик — Code civil — усваја претпоставку надживелости.

Вероватно по угледу на Code civil, бив. српски грађански законик, као што је казано, усваја претпоставку надживелости и о њој у § 52

стоји: ... „ако су пак у једновременој опасности били, онда се узима да је млађи старијега и мушка глава женску преживела, докле се год супротно не докаже.”

Стилизација ове претпоставке у наведеном законик у пружа могућност да се укаже на неке моменте и аномалије у примени ове претпоставке.

Бив. српски грађански законик је, напр., за опасност значајну за случај коморијената употребио придев „једновремена”, а употребио је и два критеријума за одређивање надживљавања: старост и пол коморијената.

Мислимо да је животну опасност за коморијенте погрешно називати једновременом. Јер, ако би она заиста била једновремена, онда не би имало ни смисла ни потребе постављати питање надживљавања, нити правити претпоставке. Логично би било да се закључи да су коморијенти у једновременој опасности умрли у истом тренутку. Придев „једновремена” треба, дакле, заменити придевом „иста”. Шта уствари значи иста животна опасност? Она значи да је у једном размаку времена, испуњеног догађајем, претила опасност лицима која су у томе времену умрла. Иста животна опасност може трајати дуже или краће време. Пошто размак времена у коме се одиграва извесна животна опасност може трајати неодређено, то и смрти лица која је та опасност задесила могу падати у разне тренутке у границама трајања те опасности. Отуда се и поставља питање тренутка смрти извесног лица у односу на тренутак смрти другог лица с којим ово стоји у релацији могућности преношења права. Разуме се само по себи да не значи да ће лица која се нађу у истој животној опасности умрети у истом тренутку.

Да је у претпоставци надживелости искључиво употребљен критеријум старости, не би било потребе за дискусију, јер млађа особа би надживела старију у случају коморијената. Али, као што је то случај с бив. српским правом, питање се компликује када дође до кумулације старости и пола код коморијената. У своме делу „Законик о грађанском поступку са коментаром”, Београд 1938, Лаза Урошевић је поставио питање, у вези с применом претпоставке надживелости, како ће се одредити ко је кога надживео ако су у истој опасности били отац и кћи и дед и унука. „Ако се гледа на старост, према наређењу овог прописа (мисли на § 52 бив. српског грађанског законика) сматраће се да је кћи надживела оца, односно унука деду. Ако се гледа на пол, мора се узети да је отац надживео кћер, а дед унуку. Према томе, није јасно како би се имало поступити и шта би суду у томе погледу имало служити као мерило.” Поменути писац ову аномалију решава на следећи начин: полазећи од намере законодавца, он сматра да кумулацију старости и пола у случају коморијената треба узети тако да при неједнаким годинама млађе лице надживљава старије без обзира на пол, а код лица разног пола при једнаким годинама мушко надживљава женско. Лаза Урошевић није запазио још један случај у коме се ова кумулација показује, наиме — случај када су коморијенти истог пола и исте старости. Овде би се морало узети да су та лица умрла у истом тренутку, или пак случај решити стварањем неке фикције по каквом другом критеријуму (на пр., ранији упис у матичну књигу рођених и тсл.).

У правима у којима жена није изједначена са мушкарцем, а нарочито у наследном праву где је проведени примат мушкарца, претпоставка надживелости у примени наилази на нелогичне солуције. Међутим, у правима где је жена равноправна са мушкарцем та претпоставка долази до своје пуне и логичне примене: без обзира на пол, сматраће се да је млађи коморијент надживео старијера. У нашем новом, социјалистичком праву, када би била усвојена претпоставка надживелости, она би имала само један критеријум, и то критеријум старости коморијента, јер су код нас жене потпуно правно, политички и морално изједначене са мушкарцима.

*

Претпоставке о коморијентима имају највише значаја за наследно право. Међутим, *sedes materiae* ових претпоставки обично је у општим одредбама грађанских законика, обично тамо где се говори о личним правима. У нашем позитивном праву нема прописа којим би био регулисан случај коморијената. Грађанско право код нас још није кодификовано. У Закону о проглашењу несталог лица умрлим и о доказивању смрти нема о томе ни помена. Такође ни Закон о наслеђивању не садржи ни претпоставку истовремености смрти ни претпоставку надживелости, иако је у њему истакнуто правило наследног права да наследник може наследити само ако је надживео оставитеља.

Наш истакнути правни теоретичар проф. др Борислав Т. Благојевић, у својој књизи „Међународно приватно право”, Београд 1950, стр. 216, тврди да претпоставка истовремености смрти важи и као правило нашег позитивног права.

Но, при околности да наше грађанско право још није кодификовано, као и при околности да смо имали у грађанскоправном погледу шест правних подручја у којима је случај коморијената био различито регулисан, мислимо да је *de lege ferenda* отворено питање која ће претпоставка из случаја коморијената истовремености смрти или надживелости — бити законски усвојена. Исто тако сматрамо да се са гледишта принципа социјализма и тековина Народноослободилачке борбе могу подједнако правдати како претпоставка истовремености смрти тако и претпоставка надживелости. Било би погрешно сматрати да је претпоставка истовремености смрти прикладнија за социјалистичко право, тј. да му је по своме карактеру ближа. Довољно је у том погледу указати на чињеницу да је њу садржавало и аустриско феудалистичко и капиталистичко право.

Чини нам се да духу нашег новог Закона о наслеђивању прилично одговара претпоставка надживелости, тим пре што је у њему проведени принцип да наследник мора надживети декујуса и што је на широкој основи изграђено наслеђивање по наследним редовима, с особитим повлађивањем потомака, дакле млађих лица. Могла би се овом нашем мишљењу супротставити тврдња да је претпоставка надживелости непотребна, јер да се установом репрезентације у наслеђу, која је заступљена у законском наслеђивању, постиже оно исто што би се постигло поменутом претпоставком. Међутим, ова примедба није у свему тачна. Треба имати у виду да се право претстављања не односи на све закон-

ске наследнике, а тако исто тога права репрезентације нема и не може бити у тестаментарном наслеђивању. Дакле, очигледно је да се правом репрезентације у наслеђу не замењује, а још мање искључује примена претпоставки из случаја коморијената.

Закон о проглашењу несталог лица умрлим и о доказивању смрти односи се на појединачне случајеве, а не за случајеве коморијената, па је зато потребно посебно правно регулисање питања коморијената, било да се усвоје претпоставка истовремености смрти, било да се прихвати претпоставка надживелости.

Др Душан П. Радоман

ТУЖБЕНИ ЗАХТЈЕВИ У МЕЋУСОБНОЈ ВЕЗИ

Према одредби члана 176. став 2 ЗПП тужилац може два или више тужбених захтјева у међусобној вези истаћи у једној тужби и тако да суд слиједећих од тих захтјева усвоји ако установи да онај који је испред њега истакнут није основан.

У правилу може тужилац истаћи у једној тужби више захтјева против истог туженога кад су сви захтјеви повезани истим чињеничним и правним основом, а ако захтјеви нису повезани истим чињеничним и правним основом, они се могу истаћи у једној тужби против истог туженог само кад је исти суд стварно надлежан за сваки од ових захтјева и кад је за све захтјеве одређена иста врста поступка (члан 176. став 1. ЗПП). Сигурно је, да су одредбом члана 176. став 1 ЗПП одређени потпуно увјети за објективну кумулацију тужбених захтјева и да би било погрешно претпоставити да су одредбом члана 176. став 2 ЗПП одређени неки посебни увјети. Кад се тужиоцу омогућује да може против истог туженог у једној тужби истаћи и захтјеве који нису повезани истим чињеничним и правним основом, дакле и захтјеве који не морају бити ни у међусобној вези, тада су тиме дане све могућности објективне кумулације тужбених захтјева и као једини увјет постављено да је за сваки од постављених захтјева исти суд стварно надлежан и да је за све те захтјеве одређена иста врста поступка. Услијед тога ће се тужбени захтјеви који су у међусобној вези моћи истаћи у једној тужби против истог туженога већ на основу одредбе члана 176. став 1 ЗПП, а одредбом члана 176. став 2 ЗПП даје се у погледу тих захтјева тужиоцу могућност да одреди редослијед којим ће се ти захтјеви усвојити, тако да суд усвоји слиједећи од тих захтјева ако установи да онај који је испред њега истакнут није основан.

Према одредби члана 176. став 2 ЗПП истакнути захтјеви у једној тужби против истог туженика сигурно нису повезани истим чињеничним и правним основом, јер и кад би се претпоставило да би могли бити повезани истим чињеничним основом, не може се претпоставити да би могли бити повезани истим правним основом. Како се ти захтјеви неповезани истим чињеничним и правним основом управо међусобно искључују, они ипак морају бити у међусобној вези, јер само у том случају

чају могу бити истакнути у једној тужби против истог туженика. То нису захтјеви за испуњене неке алтернативне обвезе, која се може на више начина испунити, али код које избор између више чинидби припада обезанику, дакле туженом, а не овлаштенику, дакле тужиоцу. Код истакнутих захтјева у међусобној вези према одредби члана 176. став 2 ЗПП не ће се никада моћи свим захтјевима удовољити, као што је то иначе могуће код кумулативно истакнутих тужбених захтјева у једној тужби против истог туженога. Чим један од истакнутих захтјева у међусобној вези буде по суду усвојен, не може суд више слиједићи захтјев усвојити.

Према точном слову закона (члан 176. став 2 ЗПП) тужилац је дужан два или више тужбених захтјева у међусобној вези истакнути у једној тужби тако да суд слиједићи од тих захтјева усвоји ако установи да онај испред њега истакнут није основан. У том смислу донесено је рјешење Врховног суда НР Србије Гж 4053/56 од 4 марта 1957, да тужилац може у својој тужби два или више тужбених захтјева који су у међусобној вези истаћи тако да суд слиједићи од тих захтјева усвоји ако нађе да онај који је испред њега истакнут није основан, али не може алтернативно истаћи два тужбених захтјева који су међусобно противрјечни и који један другог искључују и тражити да се усвоји или један или други захтјев. У образложењу тог рјешења наведено је слиједиће: „Побијана пресуда нејасна је и састављена са таквим недостацима, јер се може у тужби два или више тужбених захтјева, који су у међусобној вези, истаћи тако да суд следећи од тих захтјева усвоји ако нађе да онај који је испред њега истакнут није основан, али не може алтернативно истаћи два тужбена захтева који су међусобно противречни и који један другог искључују и тражити да се усвоји или један или други захтев. У конкретном случају, међутим, тужилачка страна је својом тужбом тражила да се тужена задруга обавезе да јој на основу купопродајног уговора од 16 јула 1954 год. прода 25 комада кошаркашких лопти марке „Супер баскет бал“ или да јој врати износ од 105.000 динара примљен као дио купопродајне цене, дакле једновремено је тражила и извршење и раскид уговора. При оваквом стању ствари тужба тужилачке стране је неуредна и окружни суд је погрешно кад је побијаном пресудом овакву тужбу са тужбеним захтевима постављеним на наведени начин усвојио. Јер, према наведеним правним правилима тужилачка страна је у овом спору могла да тражи предају наведених лопти, тј. извршење уговора и враћање наведеног износа од 105.000 динара, тј. раскид уговора само тако да суд усвоји други захтев ако нађе да први није основан, или пак да тражи само предају лопти или само враћање новца, али није могла да једновремено захтева да тужена задруга преда лопте или врати новац, тј. да се поменути уговор изврши или раскине, јер се та два једновремено постављена захтева међусобно искључују.”

Бивши парнични поступак није познавао одредбу као што је она у члану 176. став 2 ЗПП, те је тужилац могао само поставити алтернативне тужбене захтјеве, да му се досуди ствар или одређена свота. Не би се могло узети да је обзиром на одредбу члана 176. став 2 ЗПП тужилац данас у немогућности поставити такве алтернативне захтјеве,

те да може поставити само подредне захтјеве, од којих суд може усвојити слиједећи ако нађе да захтјев истакнут прије њега није основан. Одредба члана 176. став 2 ЗПП не искључује могућност да тужилац тражи одређену ствар у нарави или накнаду штете у нарави повратком или поправљањем ствари, а уколико то није могуће, дакле не само ако се то не може усвојити, тада плаћање вриједности у новцу. У споменутих случајевима не ће се усвојити само један захтјев, него ће се усвојити оба захтјева и тужиоцу препустити да од туженога тражи извршење чинидбе у нарави, јер се не ради о алтернативној обвези код које би тужени имао право избора, а уколико то извршење чинидбе у нарави не би било могуће, тада плаћање вриједности у новцу. То уствари и није кумулација тужбених захтјева, јер тужилац истиче против туженога само један захтјев (извршење чинидбе у нарави). А тек уколико то није могуће, тада истиче алтернативни захтјев (плаћање вриједности у новцу). Уколико се први захтјев не би могао усвојити, не ће се моћи ни други алтернативни захтјев усвојити, а усвајањем обију захтјева не налажу се туженом двије чинидбе према тужиоцу, него само једна и то она извршењем у нарави, а тек у случају немогућности тога плаћањем вриједности у новцу. — Ако ти захтјеви нису увијек основани на истом правном основу (као што је на пр. у случају накнаде штете, кад тужиоцу припада право тражити од туженога повратак или поправљање ствари у нарави или плаћање вриједности у новцу), тада су свакако основани на правним основима који су међусобно у вези (предаја ствари из било којег наслова или накнада штете плаћањем вриједности у новцу услед непредане ствари). Друга је ствар, да ли би тужилац могао у једној тужби против истог туженога поставити алтернативне захтјеве и то на правним основима који се међусобно искључују, дакле као у споменутом примјеру (рјешење Врховног суда НР Србије Гж 4653/56 4 марта 1957) постављати захтјев на основу извршења уговора или захтјев на основу раскида уговора, а препустити туженом да сам одлучи којем ће од алтернативних захтјева удовољити. Сигурно је, такви алтернативни захтјеви нису основани на одредби члана 176. став 2 ЗПП. Али, ако тужба треба да садржи одређени захтјев у погледу главне ствари и споредних тражења (члан 171. став 1 ЗПП), да ли су такви алтернативни захтјеви неодређени. Ако је тужиоцу неодлучно да ли ће тужени удовољити његовом захтјеву на основу извршења уговора или његовом захтјеву на основу раскида уговора, зашто тужилац не би могао и од суда тражити да се његови алтернативно истакнути тужбени захтјеви усвоје и туженом наложи да својој обавези удовољи било на основу извршења уговора било на основу раскида уговора.

Одредба члана 176. став 2 ЗПП допушта дакле истицање више захтјева у једној тужби против истог туженога и то подредно, тако да суд усвоји слиједећи од тих захтјева ако нађе да онај који је испред њега истакнут није основан, али не спречава могућност истицања алтернативних захтјева и то не само захтјева који су основани на истим правним основима или правним основима који су у међусобној вези, него и на правним основима који се међусобно искључују.

Како се одредба члана 176. став 2 ЗПП не може схватити као нова одредба о могућности истицања више тужбених захтјева у једној тужби,

јер то већ произилази из одредбе члана 176. став 1 ЗПП, тада у погледу истицања тужбених захтјева у међусобној вези у једној тужби није требало одредити да је могуће само ако је суд стварно надлежан за сваки од истакнутих захтјева и ако је за све захтјеве одређена иста врста поступка (члан 176. став 3 ЗПП). Тужбени захтјеви у међусобној вези у правилу нису повезани истим чињеничним и правним основом, па се ти захтјеви могу истаћи у једној тужби против истог туженога већ на основу одредбе члана 176. став 1 ЗПП ако је исти суд стварно надлежан за сваки од истакнутих захтјева и ако је за све захтјеве одређена иста врста поступка. Морало би се дапаче претпоставити да је ради економичности пронеса требало допустити истицање више тужбених захтјева у међусобној вези у једној тужби према одредби члана 176. став 2 ЗПП и када суд није стварно надлежан за сваки од истакнутих захтјева. Ако примјерице, тужилац тражи испуњење купопродајне погодбе, а вриједност предмета спора прелази 200.000 динара, тада је за суђење о том захтјеву стварно надлежан окружни суд, али ако би тужилац за случај неусвајања тог захтјева, јер купопродајна погодба евентуално није ваљана, истакнуо захтјев, који је безувјетно у међусобној вези са првим захтјевом, да му се у том случају поврати двокуповнине од 100.000 динара, тада не ће моћи та два захтјева, иако су у међусобној вези истаћи у једној тужби, јер за суђење о другом захтјету није окружни суд стварно надлежан. Можда би било боље да се одредило, као што је то одређено, кад о неким захтјевима истакнутих у истој тужби треба судити вијеће котарског суда, а о другима судац појединац истог суда, да у том случају суди о свим захтјевима вијеће (члан 176. став 4 ЗПП), па да се допустило истицање тужбених захтјева у међусобној вези у једној тужби, иако суд није за сваки од истакнутих захтјева стварно надлежан, тиме да о свим захтјевима суди окружни суд ако је тај суд бар за један од истакнутих захтјева стварно надлежан. Овако се у поједином случају не ће моћи остварити суђење у једном поступку о тужбеним захтјевима у међусобној вези, кад суд не ће бити за сваки од истакнутих захтјева стварно надлежан.

Код истицања више тужбених захтјева у међусобној вези у једној тужби тужилац поставља захтјев да суд слиједећи од тужбених захтјева усвоји ако установи да онај који је испред њега истакнут није основан. Слиједећи захтјев постављен је, дакле, само увјетно и суд може тај захтјев усвојити само ако установи да захтјев истакнут испред њега није основан. Суд према томе мора одлучити о основаности претходног захтјева и тек ако установи да тај захтјев није основан, моћи ће усвојити слиједећи захтјев. Али, ако суд усвоји претходни захтјев као основан, не ће уопће доћи до одлучивања о слиједећим захтјевима истакнутим у међусобној вези у једној тужби. Доносећи одлуку о претходном захтјеву као неоснованом и слиједом тога усвајајући слиједећи захтјев суд ће коначно о обим захтјевима одлучити. Али усвајајући само претходни захтјев као основан, суд не ће о слиједећим захтјевима уопће одлучивати. То има своју важност код утврђења да ли је ствар правоснажно пресуђена, јер у првом случају бит ће о оба захтјева правоснажно пресуђено, а у другом случају само о претходном захтјеву, а не и о слиједећим захтјевима. Како је тужилац истакнуо више захтјева у међусобној вези према одредби члана 176. став 2 ЗПП, то на тај на-

чин тужилац и сам тражи да се само један од чистакнутих захтјева усвоји, те чим буде претходни захтјев усвојен ни сам тужилац не тражи усвајање слиједећих захтјева. Али, ако би тужилац након правоснажног пресуђења о претходном захтјеву ипак покренуо нову парницу о једном од слиједећих захтјева, не би се могло узети да је и о том захтјеву усвајањем претходног захтјева у првој парници већ правоснажно пресуђено. Услијед тога не би се могла нова тужба одбацити (члан 322. став 2 ЗПП), него би се морало ипак о основаности тог захтјева у новој тужби одлучити. Друга је ствар, што ће обзиром на усвајање претходног захтјева у првој парници бити врло вјероватна неоснованост захтјева у новој парници, али та вјеројатност ипак не даје могућност одбацања нове тужбе по одредби члана 322. став 2 ЗПП.

Др. Бранко Базала

ПРИЗНАЊЕ И ИЗВРШЕЊЕ ИНОСТРАНИХ ОДЛУКА

Прије извесног времена Окружни суд у Капошвару уз доставницу доставио је једну правомоћну пресуду о развода брака мужа и жене из Мола матичару те општине ради провођења те одлуке уписом развода брака у матичне књиге. Матичар је доставио ту одлуку Секретаријату за унутрашње послове Среза Сента који је доставио исту одлуку нашем суду ради доношења одлуке о признавању те иностране одлуке и о дозволи извршења уписом у матичне књиге.

У смислу ст. 2 чл. 19. и ст. 3. чл. 20. Уводног закона за Закон о парничном поступку као судија појединац окружног суда узео сам у поступак тај предмет.

Према пресуди Капошварског окружног суда прије неколико деценија су брачни другови склопили брак у Молу. До 1944. године су живели у Молу и тада су прешли у Мађарску где су још извесно време живели заједно а после је брачна заједница прекинута и обе странке су ступиле у ванбрачни однос са другим особама тако да одвојено живе већ једно 10 година. Потребне чињенице је поступајући суд установио на основу исказа сведока и саслушања брачних другова као парничних странака.

О признању и извршењу страних одлука говоре прописи чл. 16. — 22. Уводног закона за Закон о парничном поступку.

Чл. 22. тога закона каже да се одредбе чл. 16 до чл. 21 тога закона неће примењивати, ако је међународним уговорима што друго одређено. И ако ст. 3. чл. 19 означеног закона говори тако да „суд ће се ограничити на то да испита дали су испуњени услови из чл. 17 и 18 овог закона” мене је везао и чл. 22. који како сам навео прописује да ће се ти прописи примењивати само онда ако међународним уговорима није што друго одређено.

Да видимо, међутим, најприје шта говоре чл. 17 и 18 Уводног закона у вези са горњом пресудом а касније како да посматрамо ту пресуду у смислу међународног уговора чије одредбе ћу ниже навести.

Према чл. 17 Уводног закона одлуке страних судова у брачним стварима признаће се ако су испуњени следећи услови:

1. Ако је по прописима о надлежности који важе у нашој држави страни суд могао поступити у тој ствари.

Из пресуде Капошварског суда видимо да су обе странке у време доношења одлуке о разводу брака живе у Мађарској. Полазио сам од претпоставке да су обе странке још држављани ФНРЈ пошто је у самој пресуди установљено да су странке до 1944. год. живе у Мољу. чл. 48 ст. 1. Закона о парничном поступку каже следеће:

„За суђење у брачним споровима, ако је тужени југословенски држављанин и има пребивалиште односно боравиште у Југославији, искључиво је надлежан југословенски суд”.

Из тог прописа сам *argumento a contrario* закључио да ако туженик нема пребивалиште односно боравиште у Југославији и ако је он југословенски држављанин, мађарски суд је могао поступити у овој ствари, јер југословенски суд не би био искључиво надлежан.

Међутим чл. 28 Конвенције између Краљевине Југославије и Краљевине Мађарске о извесним питањима грађанског поступка и приватног права друкчије говори;

— Ова Конвенција је данас на снази. У Службеном листу ФНРЈ — Додатак; Међународни уговори и други споразуми бр. 2 од 23. III. 1955. год. објављено је следеће:

„Поновно стављање на снагу извесног броја конвенција закључених између Југославије и Мађарске на основу Уговору о миру са Мађарском од 10. II. 1947. год. — Разменом нота између Министарства иностраних послова ФНРЈ од 23. II. 1948. год. и Министарства иностраних послова Народне Републике Мађарске од 4. марта 1948. год. владе двеју земаља споразумеле су се да се сагласно члану 10 Уговора о миру са Мађарском од 10. II. 1947. год. поново ставе на снагу доле наведене конвенције закључене између Југославије и Мађарске.

Међу осталим споразумима се на том месту цитира следеће:

„Конвенција о извесним питањима грађанског поступка и приватног права са протоколом о потписивању, потписана у Београду 11. новембра 1929. год. Југословенски ратификациони инструменат Конвенције депонован је у Будимпешти 7. октобра 1930. год. а указ о ратификацији објављен је у Службеним новинама бр. 236 — LXXXII од 15. октобра 1930. год.

Чл. 28 поменуте Конвенције у ст. 1. каже ово:

Право одлучивања о важности брака, о разводу брака спадаће искључиво у надлежност судова оне стране Уговорнице, чији су држављани супрузи у тренутку подношења захтева.

Затражио сам од Секретаријата за унутрашње послове Среза Сента извештај о томе дали су брачни другови у овом случају наши држављани или нису. Одговор је био тај да још нису изгубили наше држављанство будући да су октобра 1944. године напустили Мол тј. териториј ФНРЈ. — укратко брачни другови су наши држављани.

Поступак је на тај начин био и извршен јер је међународни уговор друкчије одредио надлежност него наши прописи о надлежности те сам одбио признање бракоразводне пресуде Капошварског суда и нисам дозволио провођење те пресуде уписом у матичне књиге, и ако су би-

ли сви остали услови испуњени које предвиђа Уводни закон за Закон о парничном поступку. Окружни суд у Капошвару у том случају је, дакле, прекршио прописе Конвенције, јер није смео да суди о разводу брака југословенских држављана, пошто је суђење придржано у искључиву надлежност југословенског суда.

Који би били остали услови за признање иностране одлуке да нисам ствар решио већ у вези надлежности?

2. Према чл. 17 ст. 1. тачка 2. други услов је следећи: за признање горње одлуке:

— да су лицу против кога је донесена одлука позив или наредба којом је започет поступак били лично достављени, или се то лице ма на који начин упустило у поступак.

Тај услов је био испуњен јер сам из пресуде установио да је поступајући суд саслушао парничне странке. Према томе, обе странке су учествовале у поступку.

3. Трећи услов за признање иностране одлуке је да надлежни суд потврди правоћност те одлуке. Тај услов је такође испуњен јер је инострани суд навео на пресуду клаузулу првоћности.

4. Четврти услов према чл. 17. Уводног закона је узајамност. Сама цитирана Конвенција која је поново стављена на снагу је доказ постојања узајамности између ФНРЈ и Народне Републике Мађарске.

Чл. 18. Уводног закона предвиђа надаље следеће:

И кад постоје услови из претходног члана, неће се признати страна одлука:

1. ако лице против кога је донета одлука није могло услед неправилности у поступку да учествује у поступку.

2. ако би признање одлуке било противно јавном поретку Југославије.

Први случај не постоји јер како је наведено обе странке су учествовале у поступку, док други случај такође не постоји јер та пресуда о разводу брака није противна поретку у нашој земљи.

Чл. 18 Уводног закона у ст. 2., међутим, предвиђа и следеће

„ако се одлука страног суда односи на лично стање (статус) југословенског држављанина, признаће се под условом да није у супротности са југословенским законом који се примењује за решење таквих односа”.

Речено је горе, да су странке према чињеничном стању пресуде већ одвојено живе око 10 година и обе странке су живе у ванбрачним односима са другим особама. Осим тога, према садржају пресуде обе су странке тражиле развод брака. Имајући у виду те околности не би било разлога да не признамо ту пресуду мађарског суда ни из тога разлога што би та одлука била у супротности са одредбама нашег Основног закона о браку. Ст. 1. чл. 56 ОЗБ-а такође предвиђа развод брака на основу таквих околности тј. ако су брачни односи због дугогодишњег одвојеног живота и ванбрачног односа брачних другова толико поремећени да успостављање брачних односа се више не може очекивати брак се може развести.

Дакле, са предметном пресудом мађарског суда би било све у реду, иста би се могла признати, могло би се дозволити провођење исте у

смислу чл. 20 Уводног закона за Закон о парничном поступку уписом развода брака у матичне књиге само да мађарски суд није прекршио Конвенцију која Народну Републику Мађарску исто тако обавезује као и ФНРЈ.

Ни наши судови не би могли да одлучују у бракоразводној ствари мађарских држављана ни онда ако би оба брачна друга имали пребивалиште у Југославији те и ако би пристали да им суди југословенски суд, о чему говори ст. 2. чл. 48 Зпп.

„Ако ниједан брачни друг није југословенски држављанин, за суђење у брачним споровима надлежан је југословенски суд само онда ако национални закон оба брачна друга дозвољава ову надлежност, и ако су брачни другови имали на територији Југославије своје последње заједничко пребивалиште, или ако тужени има пребивалиште у Југославији. Ако национални закон брачних другова не дозвољава надлежност југословенског суда, овај суд може бити надлежан за суђење само онда ако оба брачна друга имају пребивалиште у Југославији и ако пристају да им суди југословенски суд”.

Ако би оба брачна друга инострани држављани имали пребивалиште у Југославији те ако би пристали да им суди југословенски суд наши судови би могли развести брак само држављана оне државе са којом немамо сличан међународни уговор као са Мађарском.

*

И ако нема непосредне везе са горњом темом оно што ћу ниже навести, ипак, сматрам корисним да изнесем и друге одредбе горње Конвенције.

Према чл. 28 ст. 3. Конвенције одлуке по материји развода и поништења брака које су постале извршне признаваће се без икакве формалности на територији оне друге Стране. Наравно, по мом мишљењу, у границама прописа саме Конвенције и прописа чл. 16 до 21 Уводног Закона за Закон о парничном поступку уколико се исти не косе са прописима Конвенције.

Чл. 23 исте Конвенције говори о легализовању и доказној моћи исправа те каже: Исправе сачињене или легализоване од суда или разних министарстава Страна Уговорница снабдевене службеним жигом биће ослобођене при њиховој употреби пред судовима или властима оне Друге Стране од сваког легализовања. Исправе издате од стране јавних бележника, извршитеља и других судских функционера мораће се приликом њихове употребе поменуте у претходном ставу легализовати од стране суда оне Државе у којој резидује тај јавни бележник или функционер.

Чл. 24. Конвенције дословце каже следеће:

„Јавне исправе, а тако исто и трговачке књиге начињене или вођене на територији једне од Страна Уговорница имаће приликом њихове употребе пред судовима или властима оне Друге стране ону исту доказну моћ као и оне које су начињене или вођене на територији те Друге стране”.

Ако имамо у виду чл. 23 те Конвенције онда у случају достављања наших одлука у НР Мађарску не требамо поступити по Закону о оверавању потписа рукописа и преписа (Сл. л. ФНРЈ 105/47).

Према чл. 13 тога закона оверавање исправа које су намењене за употребу у иностранству врше срески судови. Према Упутству за извршење Закона о оверавању потписа рукописа и преписа (Сл. л. ФНРЈ 16/48) и то према ст. XIV. оверавање јавних или приватних исправа које су намењене за употребу у иностранству врше искључиво срески судови и то претседник или судија кога он одреди. У смислу тога Закона и Упутства претседник срескиог суда је требао доставити са његове стране оверену исправу Министарству правосуђа Народне Републике ради овере потписа службеника који је извршио оверу и ради овере печата среског суда код кога је овера извршена. Након горе извршених овера је исправа слата Министарству иностраних послова ФНРЈ ради надове у смислу Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају (Сл. л. ФНРЈ 44/46).

Дакле, у случају достављања једне судске пресуде у НР Мађарску не треба никаква легализација.

Нузгред напомињем да сам Закон о легализацији потписа, рукописа и преписа предвиђа да се одредбе тога закона имају примењивати само уколико није другачије предвиђено у међународним уговорима. Према томе, у вези исправа употребљивих у међународном саобраћају са НР Мађарском је врло важно имати у виду прописе те Конвенције. Тако је то и са другим државама са којима имамо сличне међународне уговоре.

Закон о легализацији исправа у међународном саобраћају (Сл. л. ФНРЈ 44/46) у свом чл. 2. каже следеће:

„Јавне исправе издате у иностранству у облику и на начин прописан законима државе у којој су издате, могу се употребити у ФНРЈ само ако су прописно оверене од стране Министарства Иностранних Послова ФНРЈ односно дипломатских и конзуларних претставништава ФНРЈ у иностранству, која за то овласти Министар иностраних послова”.

Према чл. 23 поменуте Конвенције склопљене са Мађарском није потребна та овера ако је исправа издата од стране судова или оверена од стране судова НР Мађарске.

Још једну ствар ћу напоменути у вези са замолницима упућеним судовима у Мађарску што може бити од значаја за поступак судова.

Чл. 3. Конвенције говори о преводу и легализацији захтева да се изврше саопштења и молбених писама, те каже:

Захтеви да се изврше саопштења и молбена писма неће се морати легализовати, но мораће ипак бити снабдевени печатом власти молиље. Ти захтеви или молбена писма а тако исто и њихови прилози биће праћени за Југославију српским, француским или немачким преводом а за Мађарску мађарским, француским или немачким преводом, ако ти акти нису редиговани на једном од ових језика или на језику замољене власти. Ти преводи или ће бити службени или ће бити редиговани или легализовани од једног заклетог преводиоца Стране Молиље и снабдевени његовим званичним печатом и његовим потписом. Њихово накнадно легализовање неће бити потребно.

Из тога члана Конвенције чији прописи су обавезни за све судове и све власти наше државе ја закључујем да тиме трпи извесну промену Упутство Министарства правосуђа НРС Законодавно правно одељење од 23. П. 1948. год. бр. 4501. односно да се то упутство не

може применити у сваком случају, напосе у међусобном саобраћају са оним државама са којима имамо сличне конвенције као са Мађарском.

Према том Упутству замолнице и други акти који се шаљу у иностранство морају бити преведени од стране судског тумача а потпис тумача као и његов печат треба да овери претседник суда.

Према чл. 3. Конвенције замолница може да буде редигована и на језику замољене власти. То по мом мишљењу значи ако судија потпуно влада мађарским језиком може замолницу сам редиговати на мађарском језику и такву замолницу не треба да преведе тумач.

Овим би се сам поступак убрзао и странке би имале мање трошкова.

Др. Барат Карло

НЕЗАКОНИТО ЗАДРЖАВАЊЕ У ИСТРАЖНОМ ЗАТВОРУ И ПРАВО НА НАКНАДУ ШТЕТЕ

Републички врховни суд је одбацио као недозвољен захтев једног лица за накнаду штете, због незаконитог (како оно каже) задржавања у истражном затвору, а по његовом кривичном предмету који је започео у 1951 години и завршен је у 1954 години.

Молилац наводи да се налазио у истражном затвору у току 1951, 1952 и 1953 године, у којој је години и био пуштен да се из слободе брани.

Суд је нашао да је молилац био пуштен из затвора за време владе старог кривичног поступка од 1948 године, који није предвиђао накнаду штете лицима која су незаконито лишена слободе притвором или истражним затвором.

Поред тога, овај је суд нашао да је захтев недозвољен собзиром на чл. 7 Уводног закона за Законик о кривичном поступку, тј. . . „што значи да ће се и одредбе из чл. 479 ЗКП о накнади штете лицу које је незаконито задржано у притвору или истражном затвору — применити само у случајевима када је одлука о одређивању притвора или истражног затвора донета 1 јануара 1954 године, односно када је лице незаконито задржано у притвору или истражном затвору — исти издржао после 1 јануара 1954 године”.

Врховни суд се још позвао на чл. 21, тачка 5, и чл. 475 ЗКП, наводећи да се није упуштао у расправљање поднетог захтева.

Савезни Врховни суд је потврдио ово решење.

И Савезни врховни суд је рекао да овакав захтев није био допуштен по старом кривичном поступку од 1948 године.

Према мишљењу Савезног суда, такав захтев није допуштен ни по чл. 7 Уводног закона за Законик о кривичном поступку. Тако, суд даље каже: по чл. 7 Уводног закона . . . закон ту има у виду правоснажну осуђујућу пресуду, која је касније овом пресудом суда донесена у поступку за понављање или на други начин престала да важи (чл. 472 ЗКП).

Према чл. 497 одредбе главе XXXI о поступку за накнаду штете неоправдано осуђеним лицима примењиваће се сходно и у поступку за накнаду штете лицима која су незаконито задржана у притвору или истражном затвору. Из тога следи да се одредбе главе XXXI ЗКП, неће примењивати на оне случајеве у којима је неко лице било незаконито задржано у притвору или истражном затвору на основу одлуке донесене пре 1 јануара 1954 године. На тај начин се услови под којима се може тражити накнада штете проузроковане осудом изједначају са условима тражења накнаде штете због незаконитог задржавања у притвору односно у истражном затвору што је у складу са прописима чл. 479 ЗКП, који има исти тај смисао и сврху”.

Ја мислим да ове одлуке нису у складу са позитивним прописима у три правца:

- а) у процесном погледу;
- б) у материјално-правном смислу, и
- в) у тумачењу односних прописа.

Републички суд је донео решење о одбачају молбе наведеног лица за накнаду штете коју је претрпео услед незаконите одлуке о истражном затвору — као недозвољене — у седници већа. Мени, пак, изгледа да је ово питање требало изнети на јавну расправу и тек у једном контрадикторном поступку — између молиоца и јавног правобраниоца — суд је могао да донесе одлуку о захтеву молиоцем (чл. 476 и 477 ЗКП).

Ако би ово била повреда поступка — намеће се питање где би дошла ова битна повреда поступка? Да ли она може ући, по једној дубљој анализи, у последњи став чл. 342 ЗКП?

Оба виша суда започињу своја образложења са констатацијом да ова накнада штете није била предвиђена у Закону о кривичном поступку од 1948 године. Да ли ова тачна констатација има правног значаја у односу на молиоцев захтев зато што је истражни затвор издржао до 1 јануара 1954 године?

Том факту виши судови придају значаја само зато, што су изгубили из вида да је штетник (не говорећи о лицима под старатељством) увек одговоран за учињену штету, па макар штетник била и држава у лицу својих органа; да грађанин има право по Уставу од 1946 године (чл. 41), да захтева од државе и службеног лица накнаду штете која му је учињена незаконитим (и неправилним) вршењем службе; да је то исто право било предвиђено у бив. Закону о јавним службеницима; да то право припада грађанину и по Закону о народним одборима и Уставном закону (чл. 29, чл. 99), само што сада одговара општина односно држава грађанину.

Узредно се истиче, да и по новом Закону о јавним службеницима, и то по чл. 122, одговара држава (политичко-територијална јединица) грађанину за штету коју му је нанео службеник незаконитим радом.

Овде је изузетно додато да одговара грађанину и службеник, ако је кривичном пресудом осуђен за дело којим је грађанину нанео штету.

Другим речима — виши судови су узели, захваљујући чл. 8 ЗКП, да је право грађанина на накнаду штете због незаконитог задржавања у истражном затвору и притвору — установљено тек Закоником о кривичном поступку, не водећи рачуна да право за накнаду штете прои-

стиче из незаконитог рада, које је увек било признато по чл. 41 Устава од 1946 године, без обзира који је рад био у питању државног органа.

Неоправдано осуђено лице имало је право на накнаду штете у бив. Југославији а има и данас од 1954 године.

Ако се узме да израз „неоправдано” обухвата и значење израза „незаконито”, онда је лице, које је претрпело штету услед незаконите пресуде — могло тражити накнаду штете и под владом закона о кривичном поступку из 1948 године.

Али, оставимо настрану предње мишљење, које би се, на први поглед, могло назвати „тумачење на силу” односних законских прописа.

Законом о кривичном поступку предвиђена је накнада штете лицима која су неоправдано осуђена.

Тај институт — узмимо као тачно — није постојао под владом кривичног поступка од 1948 године.

Уводним законом за Законик о кривичном поступку и то чланом 7. речено је да до примене овог института може доћи само ако је осуђујућа пресуда (неоправдано) донета после 1 јануара 1954 године.

И пошто је неоправдана пресуда — ако се узме да неоправдана пресуда не подразумева и незакониту пресуду — она пресуда која је на пример заснована на лажним доказним средствима (сведоци, вештаци, исправе итд.), док је незаконита пресуда она којом је очигледно погажен закон — то се онда чл. 7 не може применити на одлуке незаконите, већ само на одлуке неоправдане (може се замислити неоправдан истражни затвор).

Глава XXXI садржи, углавном, поступак за реализовање права за накнаду штете лицу неоправдано осуђеном.

У тој се глави налази и члан 479, где се каже да ће се сходно примењивати овај поступак и у случају да је неко лице незаконито задржано у притвору или истражном затвору.

Члан 7 Уводног закона као што се види, само ограничава примену права на накнаду штете неоправдано осуђеном лицу, тј. да ће се тај институт примењивати од 1 јануара 1954 године.

Другим речима, у том се члану не каже да лице које је услед незаконите одлуке стављено у притвор или истражни затвор пре 1 јануара 1954 год. неће имати право на накнаду штете.

Пажљивом анализом односних прописа, несумњиво се долази до овога закључка.

Тако је законодавац и морао да поступи, пошто је грађанину признато освештано право да му држава има накнадити штету услед незаконитог поступања њених органа, па чак и услед неправилног њиховог поступања.

Одредбе о накнади због удаљења са посла (чл. 40, 302) по Закону о радним односима овде нису узете у обзир, пошто ти прописи предвиђају радни однос и тичу се неисплаћених припадљности, док се овде говори о накнади штете уопште, без обзира да ли је постојао или није постојао радни однос.

Да закључим: сматрам да је требало донети одлуку о захтеву молиоцемом по одржаној јавној расправи, и то мериторно — не признаје му се или му се признаје право на накнаду штете и у ком износу.

С обзиром на стање у списима, верујем да би молилац мериторно био одбијен од тражења, пошто истражни затвор није био незаконит, а ослобођавајућа пресуда, сама по себи, није и доказ да је истражни орган незаконито поступио када је молиоца задржао у истражном затвору.

Душан П. Мишић

О УЧЕШЋУ ВОЈНОГ СТАРЕШИНЕ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Сем извршавања чисто војничких задатака војни старешина може доћи у ситуацију да извршава и неке задатке из домена кривичног процесног права. Ту долазе у обзир неке радње из фазе тзв. претходног кривичног поступка на чије је предузимање поред осталих органа овлашћен и војни старешина. Овлашћење војног старешине за предузимање тих радњи претставља отступање од прописа ЗКП, па је сврха овог написа да са тим отступањем упозна оне правнике који немају прилике да се са њима упознају кроз свој практични рад.

I

Према одредби чл. 137 ст. 2 ЗКП већ само сазнање да је извршено кривично дело које се гони по службеној дужности намеће државном органу извесне обавезе. Ту долази пре свега обавеза подношења кривичне пријаве, а затим и обавеза предузимања потребних мера ради очувања трагова кривичног дела, предмета на којима је или са којима је кривично дело извршено и других доказа који су од значаја за даљи успех кривичног поступка. Разграната мрежа државних органа широм земље омогућује да се ови задаци обаве са пуним успехом. Међутим, та се мрежа државних органа из разумљивих разлога не може користити када се ради о кривичним делима извршеним у јединицама и установама ЈНА.

Да не би у погледу таквих кривичних дела претрпео штету кривични поступак, Закон о војним судовима (у даљем тексту ЗВС) прописао је у одредби чл. 61 сличну обавезу за претпостављеног војног старешину. Према тој одредби сваки претпостављени војни старешина је дужан да предузме мере које су неопходне за успешно вођење кривичног поступка чим сазна да је у његовој јединици или установи извршено кривично дело које се гони по службеној дужности.

Те су мере у цитираном пропису далеко ближе одређене но што је то случај са њиховим одређивањем у одредби чл. 137 ст. 2 ЗКП.

Тако, претпостављени војни старешина је пре свега дужан да предузме све расположиве мере у правцу осујећења бекства или скривања војног лица које је сумњиво да је извршило кривично дело које се гони по службеној дужности. Како ће војни старешина и којим средствима то постићи зависи од низа околности. Тако, он може под одређеним условима извршиоца кривичног дела лишити слободе (о овоме ће бити говора касније у посебном одељку овог написа). Даље, прет-

постављени војни старешина може наредити извесну присмотру над извршиоцем кривичног дела док не добије потребне инструкције од војног тужиоца. Најзад, он може наредити и друге мере за које сматра да су потребне за осујећење бекства или скривања од стране војног лица као извршиоца кривичног дела (на пример може наредити појачано обезбеђење око касарне, даље, може наредити да се извршилац кривичног дела не одређује на задатке, може извршиоцу кривичног дела ускратити излаз и др.).

Као даља мера из домена обавеза претпостављеног војног старешине била би мера управљена на очување трагова кривичног дела и предмета који могу послужити као докази о извршеном кривичном делу и о његовом извршиоцу. Ту је меру јасно формулисао пропис чл. 61 ЗВС, па је сваки старешина у ЈНА кадар не само да је схвати него и да је изврши у оном обиму који је потребан за сврхе кривичног поступка.

Најзад, истим прописима је претпостављени војни старешина обавезан да прикупља и сва друга обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење претстојећег кривичног поступка. Која ће то друга обавештења бити, оставља се оцени самог војног старешине, а чињеница је да ту могу доћи у обзир најразноврснија обавештења која се односе на извршење дела, на његовог извршиоца, на податке о доказима и др.

Када се је законодавац опредељивао коме ће војном старешини наметнути предње обавезе, он је изабрао претпостављеног старешину, јер је овај најближи јединици, па према томе и најпогоднији да те обавезе изврши успешно и на време. Исправност оваквог решења потврдила је и пракса која показује да су се војне старешине добро снашле и на овом подручју њихове делатности.

Пошто је претпостављени војни старешина обавио задатке које му одређује одредба чл. 61 ЗВС, он о свему обавештава надлежног војног тужиоца уз достављање свих прикупљених доказа и података. То његово обавештавање има значај пријаве из одредбе чл. 137 ст. 2 ЗКП, па се тиме његова делатност у овом делу кривичног поступка завршава.

II

Правно правило изражено у одредби чл. 182 ст. 3 ЗКП садржи овлашћење за сваког грађанина ФНРЈ да може лишити слободе лице које је затечено на извршењу кривичног дела које се гони по службеној дужности. То правно правило не вреди у целости за лишавање слободе војних лица, јер је то питање у односу на војна лица друкчије решено.

Према одредби чл. 68 ЗВС војно лице може бити лишено слободе у строго одређеним случајевима и од строго одређених државних органа.

Поменута одредба садржи два разлога са којих војно лице може бити лишено слободе, а у одредби чл. 130 Закона о ЈНА предвиђен је и трећи разлог. Према тим одредбама војно лице може бити лишено слободе у следећим случајевима:

1. Када је затечено на извршењу кривичног дела које повлачи истражни затвор. Очигледно је да се овде мисли на обавезан истражни

затвор из одредбе чл. 190 ст. 1 ЗКП, па то претставља извесно сужење одредбе чл. 182 ст. 3 ЗКП, која предвиђа могућност лишавања слободе у оваквој ситуацији за сва кривична дела која се гоне по службеној дужности.

2. Када би остављањем војног лица на слободи били угрожени животи или друга важна добра грађана. Овај основ за лишавање слободе не познаје одредба чл. 182 ст. 3 ЗКП, па се исти у односу на војна лица појављује као проширење поменуте одредбе. Да би се могло говорити о постојању оваквог основа потребно је утврдити изванредан интензитет угрожавања који може бити изражен било кроз озбиљну претњу било кроз неки други угрожавајући поступак од стране војног лица управљен на живот или друга важна добра грађана. Каквог значаја треба да буду та друга важна добра грађана у закону није ближе одређено, али је ван сумње да она морају бити таквог значаја да оправдавају примену једне овакве мере као што је лишење слободе.

3. Када постоји опасност од бекства. Овај разлог за лишавање слободе војног лица предвиђа одредба чл. 130 Закона о ЈНА, али му не одређује ближи опсег. Да би се избегле незгоде због неодређености тога појма треба узети да се он исцрпљује елементима кривичних дела из чл. 342 ст. 2 и чл. 110 КЗ. Гледан са становишта одредбе чл. 182 ст. 3 ЗКП, овај основ за лишавање слободе војног лица претставља не само новину, него и проширење поменутог прописа у погледу основа за лишавање слободе.

Што се тиче овлашћења за лишавање слободе војног лица у случају стицаја предњих основа, оно није дато нити сваком грађанину нити сваком припаднику ЈНА у смислу одредбе чл. 182 ст. 3 ЗКП, већ је ограничено само на грађане са одређеним функцијама и само на војне старешине на одређеном положају.

Тако, када претстоји лишавање слободе војног лица од стране војног старешине, захтева се да тај војни старешина мора бити на положају командира чете или на њему равном или вишем положају. Војни старешина не мора бити истовремено и претпостављени старешина, јер закон даје то овлашћење сваком старешини на горе означеним положајима. Везивање тог овлашћења за војног старешину одређеног положаја резултира с једне стране из разлога војне хијерархије, а с друге стране из потребе да се обезбеди што већа законитост у лишавању слободе војних лица.

Што се тиче овлашћења невојних лица да лишавају слободе војна лица у напред наведеним случајевима, то је овлашћење везано само за невојна лица која имају статус државних органа. Према одредби чл. 68 ЗВС односно према одредби чл. 130 Закона о ЈНА војно лице може лишити слободе и сваки други државни орган када установи да су се стекли основи о којима је била реч напред.

Изгледало би на први поглед спорно да ли војни старешина може лишити слободе војно лице када установи да оно припрема бекство. Овај разлог за лишавање слободе војног лица предвиђа одредба чл. 130 Закона о ЈНА, а та одредба говори само о овлашћењима државних органа за лишавање слободе војних лица. Међутим, било би нелогично дати више права државном органу него војном старешини, који је такође државни орган и који је иначе већ овлашћен на лишавање сло-

бодe војних лица, па због тога одредбу чл. 130 Закона о ЈНА треба тако протумачити да и војни старешина има право лишавања слободе војног лица за које је установио да припрема бекство.

Из ових овлашћења извиру и становите дужности војних старешина и државних органа. Тако, војни старешина је дужан одмах по обављеном лишењу слободе војног лица о истоме обавестити војног истражног судију или војног старешину, а државни орган је дужан да војно лице лишено слободе одмах преда најближој војној јединици или установи са извештајем због кога је кривичног дела и са којих разлога војно лице лишено слободе.

III.

Једну од важних и деликатних мера за обезбеђење присуства окривљеног може наредити и војни старешина. То је притвор.

Притвор војног лица (а ко се се све сматра војним лицем одређује одредбама чл. 11 ЗВС) и грађанског лица на служби у јединицама и установама у ЈНА може наредити како војно истражни судија тако и војни старешина на положају команданта дивизије или на њему равном или вишем положају — чл. 67 ЗВС. Војном старешини је дато ово овлашћење из чисто практичних разлога, јер је највећи број војних јединица и установа ван седишта војног истражног судије, па би било веома тешко примењивати у пракси законито ову меру ако би се она резервисала само за војног истражног судију.

Решење о притвору које је донео војни старешина има правну снагу само за три дана, а сем тога оно подлеже и стручној контроли, јер је војни старешина дужан да о наређеном притвору против војног лица одмах обавести војног истражног судију или војног тужиоца, па су ови у могућности на време да интервенишу, ако приметe неку незаконитост у наређеном притвору.

Што се тиче притварања невојних лица због кривичних дела из надлежности војних судова, то притварање може наредити само војни истражни судија или орган унутрашњих послова било по својој иницијативи било по предлогу војног тужинца. Ако је притвор невојног лица одредио орган унутрашњих послова, он је дужан без одлагања притворено невојно лице спровести надлежном војном истражном судији или овлашћеном војном истражном органу.

Иначе у погледу разлога за притварање војног лица и грађанског лица на служби у јединицама и установама у ЈНА вреди општи прописи ЗКП. Ти се прописи такође примењују и у погледу разлога за продужавање наређеног притвора, а само продужавање спада у надлежност војног истражног судије без обзира о чијем се решењу ради.

У напред приказаним радњама исцрпљује се углавном учешће војног старешине у кривичном поступку. Те радње заједно са другим радњама овлашћених учесника у кривичном поступку чине целовити кривични поступак, па се њихов правни значај има процењивати са истог становишта са кога се процењују и радње осталих органа који учествују у кривичном поступку по прописима ЗКП. Са том чињеницом треба да рачунају правни практичари, па је и то један од разлога који оправдава овај напис.

Добривоје Бабић

ПРОМЕНА СТАНА ПРИВАТНОГ ТУЖИТЕЉА У ТОКУ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

Према ст. 2 чл. 411 ЗКП. главни претрес пред среским судом се може одржати и ако не дође приватни тужилац, који има пребивалиште ван подручја среског суда, коме је поднесена приватна тужба, ако је суду ставио предлог да се главни претрес одржи у његовом отсуству.

На основу предње одредбе следи да суд, осим описаног изнимног случаја, не може одржати главни претрес, без присуства приватног тужитеља.

У пракси, међутим, има знатан број случајева, да приватни тужитељ промени своје место боравишта, и о томе не извештава суд, те му се позив не може уручити, услед чега долази до одлагања главног претреса и до поновног позивања како окривљеног, тако и сведока. Ако би се због овога разлога само једном одложио главни претрес, захваљујући томе, да је достављач сазнао нову адресу приватног тужитеља, онда о овоме свему можда и неби требало расправљати. Али има случајева да се приватни тужитељ ни након виšekратних позивања не може пронаћи, јер је у међувремену променио више адреса, а понекад се и скрива, јер је због неког другог кривичног дела и против њега поступак у току.

Из изнетог се да установити, да једино због тога, што приватни тужитељ не пријављује суду промену свога места боравка, може доћи до вишеструког одлагања главног претреса, некорисног долажења сведока и окривљеног, као и несврсисходног ангажовања суда.

Поставља се питање, како би требао суд да поступи у случају ако је приватни тужитељ променио место боравка, те да му се због тога позив не може уручити.

У важећем Закону о кривичном поступку нема одредаба које би се изричито позабавиле овим случајем, те би се чинило да и нема могућности да се под оваквим околностима кривични поступак било оконча, било пак прекине, већ да се има одуговлачити све до наступања застарелости кривичног гоњења, а према важећим одредбама КЗ.

Да би могли дискутовати у вези са предњим чини ми се корисним подвући садржину чл. 121 ЗКП., који предвиђа, да у случајевима који нису предвиђени Законом о кривичном поступку, достављање се врши по одредбама које важе за парнични поступак.

Сматрам, да нема сумње, да расправљамо о начину достављања позива странци — приватном тужитељу у случају промене његовог места становања, а када о томе не извести суд и достављач — неуме да саопшти тачну адресу садашњег боравка приватног тужитеља. Како ће се извршити достављање у оваквој конкретној ситуацији не говори Закон о кривичном поступку, те се указује потреба примене чл. 121 ЗКП. тј. решење овога проблема треба потражити у Закону о парничном поступку.

У чл. 134 Закона о парничном поступку се регулише случај, кад странка или њен заступник у току парнице промене своје боравиште или стан, а о томе не обавести суд, па је предвиђено, да ако они то не учине, а достављач не може сазнати куда су се отселили, суд ће одреди-

ти да се сва даља достављања у парници за ту странку врше прибијањем писмена на огласну таблу суда и достављање се сматра извршеним по истеку 8 дана од дана прибијања писмена на огласну таблу суда.

Мишљења сам, да се неби погрешило, ако би се и приватном тужитељу достављање извршило у смислу напред цитираног чл. 134 ЗПП. прибијањем позива на огласну таблу у оном случају, ако му се ни преко достављача неможе сазнати промењена адреса.

Сматрам, да се неможе говорити о томе, да би друштвена заједница по приватним тужбама пред Среским судом била више заинтересована, да се кривични поступак мериторно реши, него у грађанским парницама, што се да уочити и из чињенице, да уколико уредно позвани приватни тужитељ на главни претрес не дође, онда се у смислу чл. 58 ЗКП. треба сматрати да је од тужбе одустао, док уколико уредно позвани тужитељ неби приступио на грађанску расправу, — неможе се сматрати да је тиме одустао од тужбе, из чега следи, да је важећим прописима боље заштићен интерес тужитеља у грађанским парницама него интерес приватног тужитеља у кривичном поступку пред Среским судом.

Ако већ ствари тако стоје, како је напред изнето, тј. ако је важећим прописима интерес тужитеља у грађанским парницама најмање толико заштићен, као интерес приватног тужитеља у кривичном поступку пред Среским судом, онда нема разлога да судови у случају да приватни тужитељ не пријави промену стана, а кад ни суд преко достављача није кадар сазнати његову адресу, не поступи аналогно чл. 134 ЗПП. а наиме доставу позива приватном тужитељу изврше прибијањем истог на огласну таблу суда, те по протеку рока од 8 дана — уколико приватни тужилац не приступи на главни претрес — поступи као да је он од горњега одустао.

Торма Геза

ИЗ СУДСКЕ ПРАКСЕ

Неправилна је таква оцена доказа по којој се једном сведоку верује, а другом се не верује зато што је по питању одређених околности први сведок коме се верује дао различит исказ од исказа другог сведока коме се не верује. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 50/1958).

У једној парници ради развода брака I. ст. суд је одбио тужбу јер је поверовао исказу једног сведока, а исказу другог није поверовао.

На жалбу Врх. суд АПВ је укинуо I. ст. пресуду, а из разлога:

У конкретном случају приликсм одлучивања у спору I. ст. суд је углавном као основу имао исказе два сведока, чи-

ји су искази у квинтредиктроности били по питању одређених околности. Те је околности I. ст. суд утврдио искључиво на основу исказа једног сведока. Неправилна је таква оцена доказа по којој се једном сведоку верује, а другом се не верује зато што је по питању одређених околности први сведок коме се верује дао различит исказ од другог сведока коме се не верује.

Како се искази два саслушана сведока у суштини не слажу нужно је било спровести доказ извођењем других доказа које су странке предложили, по потреби и саслушањем обе или само једне парничне странке (чл. 252 и 254 ЗПП) и на тај начин на широј основи

рашчистити чињенично стање ради правилнијег утврђења чињеница, и о цене исказа сведока.

Није основана одлука да се отштетна рента плаћа жени која је претрпела штету само од њене 55. године живота. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 795/1956).

Тужежи је обавезан I. ст. пресудом да плаћа отштетну ренту тужитељици, којој је нанео телесне озледе тешке природе и умањио њену радну способност, до њене навршене 55. године живота, а не за време трајања од 10 година, како је то тужитељица у тужби тражила.

Тужитељица је уложила жалбу, која је основана, па је I. ст. пресуда преиначена и тужени обавезан на плаћање отштетне ренте у трајању од 10 година, а из разлога:

Погрешно је I. ст. суд када је туженог обавезао на плаћање отштетне ренте до навршене 55. године живота тужитељици, а не у трајању од 10 година како је то тужбом тражено. Тужитељица и после навршених 55. година живота може да трпи штету због смањене радне способности услед повреда нанетих од стране туженика. Зато је основан тужбени захтев да се туженик обавезе на плаћање отштетне ренте за време од 10 година. Прописи Закона о соц. осигурању регулишу сасвим другу материју и они се не могу применити на конкретан случај, с обзиром да је оштећена земљорадница, која свој тужбени захтев заснива на накнади штете, а не на прописима Закона о соц. осигурању.

Сувласници идеалног дела могу од другог сувласника тражити само предају супоседа својих идеалних делова а не предају поседа идеалног дела некретнина. (Врх. суд АПВ. бр. Гж. 1329/1957).

Тужбом је тражено да се тужени Срез обавезе да је дужан да призна право сувласништва тужитељице на некретнинама и да преда посед идеалног дела некретнина.

I. ст. суд је тужбу одбио, тужитељица је уложила жалбу, па је I. ст. пресуда укинута, а из разлога:

У погледу права власништва, по наслеђу, није рашчишћено чињенично стање, па то треба рашчистити, јер од правилне одлуке по питању власништва, зависи и одлука о предаји поседа.

Међутим, при доношењу одлуке о предаји поседа суд мора имати у виду правно правило имовинског права да

сувласници не могу тражити предају поседа својих идеалних делова некретнине од сувласника који их држи у поседу, већ да могу тражити само предају супоседа својих идеалних делова, разумљиво се, уколико то своје право нису изгубили.

По правним правилима извршног поступка извршење се може одложити ако се води извршење ради захтева, који је зависан од истовременог давања тражиоца извршења. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 217/1958).

Странке су закључиле поравнање те се једна обавезала предати другој посед некретнина, а друга истовремено да исплати $\frac{1}{3}$ вредности некретнине, те су утврђени рекови и предаје поседа и продаје некретнине из чије би се цене имала исплатити $\frac{1}{3}$ противвредности исте.

По истеку рока за предају поседа тражилац извршења је затражио предају поседа путем извршења, што је Округни суд дозволио.

Извршеник је уложио жалбу, која је основана, а из разлога:

По правилу извршног поступка извршење се може по предлогу одложити ако се води извршење ради захтева, који је зависан од истовременог давања тражиоца извршења, а који није извршио противдавање које је дужан учинити, нити је припреман да је учини и обезбеди. У конкретном случају обавеза извршеника, која се састоји у предаји поседа предметних некретнина тражиоцу извршења условљена је противдавањем тј. исплатом $\frac{1}{3}$ куповне цене предметне некретнине извршенику. Обзиром на изложене правно правило извршног поступка извршеник основано може тражити одлагање извршења, јер тражилац извршења није учинио противдавање извршног наслова, нити га је обезбедио.

Својство правног лица има само станбена заједница а не и станбена управа и странка у поступку може бити само станбена заједница а не и станбена управа. Захтев ради исплате најамнине није привредни спор. (Врх. суд АПВ. бр. Гж. 207/1958).

Тужбу против туженог је поднела Станбена управа, па је суд тужбеном захтеву удовољио.

Жалбу је поднео тужени, која је основана, I. ст. пресуда укинута, а из разлога:

По чл. 6 Уредбе о управљању станбеним зградама Станбена заједница и Кућни савети су носиоци права и обавеза из уговора о коришћењу станова у вези зграда које су укључене у станбену заједницу. Станбену заједницу у имовинскоправним споровима заступа станбена управа преко шефа управе. Из изложеног прописа произлази да је станбена управа само орган станбене заједнице који заступа станбену заједницу, а да својство правног лица, дакле субјекта права, има станбена заједница. Према томе, странка у поступку може бити станбена заједница а не станбена управа. Расправљајући са станбеном управом која не може бити странка у поступку, — као странком, I. ст. суд је учинио битну повреду одредаба парничног поступка из чл. 343 став 2 т. 8 те је стога вало I. ст. пресуду укинута.

Није основана жалба да је за расправљање спора надлежан привредни суд, јер захтев ради исплате најамнине и спор у вези тога захтева није привредни спор у смислу члана 456 ЗПП, те према томе је надлежан редован суд.

Питање доказаности тужбених навода не спада у недостатке поднесака. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 227/1958).

Суд је решењем одбацио тужбу у смислу чл. 98 ЗПП јер тужилац на позив суда није допринео од суда тражене изводе из матице умрлих из којих би се утврдило да су ридитељи туженог умрли.

Тужитељ је уложио жалбу, која је основана, I. ст. одлука укинута, а из разлога:

У конкрет. случају није било места примени чл. 98 ЗПП, јер није у питању неразумљив поднесак или непотпуни поднесак. Тужба тужитеља садржава све потребне чињеничне елементе за поткрепљење тужбеног захтева, само тужитељ није доказао оне битне чињенице на којима заснива тужбени захтев. Једна од тих битних чињеница је да су зкљ власници (родитељи тужених) умрли и да су тужени искључиви наследници зкљ. власника. Чињеница смрти родитеља тужених не може се доказати признањем странке односно старатоца странака. Од питања доказаности смрти родитеља тужених зависи и квалитет поседа тужитеља. Да ли је тужитељ савестан држалац тј. да ли је његова државина савесна зависи од питања да ли су родитељи тужених били у животу или пак не у време сачињења

купопродајног уговора и да ли су тужени искључиви наследници својих родитеља. То питање не може се рашчистити без утврђивања времена смрти родитеља тужених на горе изложени начин. Ово питање је питање доказаности навода а не спада у недостатке поднеска на који се односи чл. 98 ЗПП.

Ако је пренос права власништва извршен на купца раскид уговора могућ је само у писменој форми. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 27/1958).

I. ст. суд је уважио тужбу и обавезао туженог да је дужан да изда тужиоцу коначан купопродајни уговор.

Тужени је поднео жалбу, која је основана, I. ст. пресуда укинута, а из разлога:

Да би се донела правилна одлука у овом спору, потребно је утврдити, да ли је извршен пренос права својине спорне некретнине на тужиоца на сходан начин у складу са конкр. могућностима. Ако пренос права својине још није извршен и ако буде доказано да су странке споразумно ставиле ван снаге привремени купопрод. уговор с тим да ће тужена вратити тужиоцу део куповне цене коју је примила, та околност је од битног значаја за доношење правилне одлуке по овом спору.

Ако је пренос права својине извршен на купца, у том случају раскидање уговора, усменим споразумом не би било могуће. После извршеног преноса некретнина, за успоставу ранијег стања потребан је нов уговор сачињен у облику по чл. 9 Закона о промету земљишта и зграда.

Решењем о мировању поступка суд не може да одлучује о трошковима. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 301/1958).

Тужилац није, иако уредно позван, дошао на расправу, па је тужени предложио да се предмет стави у мировање, а тужени обавезе на плаћање трошкова.

I. ст. суд је удовољио овом предлогу туженог, предмет ставио у мировање, и обавезао тужитеља да туженом накнади 2.951 дин. парничног трошка.

Тужилац је уложио жалбу, која је важна и I. ст. решење преиначено само тако, што је одбијен предлог туженог да му тужилац плати трошкове, а из разлога:

По чл. 205 ЗПП мировање поступка наступа ако се обе странке пре закључења гл. расправе о томе споразумеју,

или кад обе странке изостану са припремног рочишта или рочишта за главну расправу, ондосно кад присутне странке неће да расправљају, као и кад једна странка која је уредно позвана изостане, а друга предложи мировање, или кад на рочиште дође само тужилац па не предложи доношење пресуде због изостанка. По чл. 206 ЗПП у случају мировања наступају исте правне последице као и при прекиду поступка, осим што рокови одређени законом не престају тећи.

По чл. 205 ЗПП прекид поступка има за последицу да престају тећи сви рокови одређени за вршење парничних радњи и за време трајања прекида поступка не може суд предузимати никакве радње.

Имајући у виду изложене прописе ЗПП у конкр. случају било је места мировању поступка обзиром на чињеницу да је тужилац уредно позван изостао са расправе, па је његова жалба у том правцу неоснована.

Међутим, жалба је основана утолико уколико се односи на део одлуке о парничним трошковима. Решењем о мировању поступка суд не може одлучивати о парничним трошковима, јер мировање поступка има исте последице као прекид поступка, а прекид поступка нема за последицу обавезу било које стране да накнади проузроковане парничне трошкове свом противнику, него прекид поступка има за последицу једино то да престану тећи сви рокови одређени за вршење парничних радњи.

Дозвољена је жалба против решења којим се суд огласио стварно ненадлежним (Врх. суд АПВ бр. Гж. 1324/1957)

Окружни суд се својим решењем огласио стварно ненадлежним за расправљање спора, с тим да против тог решења нема места жалби.

Тужитељ је уложио жалбу, па је Врх. суд изрекао да је жалба дозвољена, те I. ст. решење укинуо, а из разлога:

Жалбени суд је нашао да је погрешна одлука I. ст. суда о изреци да против решења није дозвољена жалба с обзиром на пропис чл. 16. ст. 4 ЗПП. Наиме, према овом пропису против решења Окружног суда којим се огласио стварно надлежним није дозвољена жалба. Имајући у виду овај јасан пропис I. ст. суд је погрешно када је изрекао да жалба против решења није дозвољена, јер она није дозвољена ако се Окружни суд огласио стварно надлежним, док у да-

том случају је одлука баш супротна тј. Окружни суд се огласио стварно ненадлежним. Стога је жалба у смислу чл. 16. ст. 3 ЗПП дозвољена.

Услед обавештења трећег лица о парници не може се тражити прекид отпочете парнице, продужење рокова или одгађање рочишта. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 202/1958).

I. ст. суд је уважио тужбени захтев и обавезао тужене да врате примљени аванс, а изрекао да тужени против Зем. задр. која је покосила сено, могу своја права да остварују посебном парницом.

Тужени је поднео жалбу, која није основана, а из разлога:

Према чл. 200 ст. 2 ЗПП странка, које је треће лице обавестила о парници не може због тога тражити прекид отпочете парнице, продужење рокова или одгађање рочишта.

Из овог прописа јасно излази да обавештење трећег лица о парници не утиче на ток парничног поступка започете парнице, јер оно у суштини није парнична странка; то је право само једне парничне странке да неко треће лице обавести о отпочетој парници преко парничног суда, што значи да је парнични суд дужан да тај поднесак до стави лицу које треба да буде обавештено о парници.

Продавац не може тужбом остварити преузимање продате робе од стране купца изузев кад је дужност купца да преузме робу уговорена као његова обавеза (Врх. привр. суд, бр. Сл. 778/1957).

Тужилац је навео да је тужени преузео само један део уговорене количине прагова и гредица, а одбио да преузме остатак, односно „сторнирао“ уговор у погледу непреузетог остатка. Предложио је стога да се тужени осуди да је дужан у испуњењу уговора од 13 септембра 1956 г., накнадних спецификација и допуне уговора од 30 октобра 1956 год. преузети од тужиоца 298,30 м гредице 15x17 дужине од 2 м навише, те 602 комада прагова 24x24 см дужине 3,8 м, 238 комада прагова 24x24 см дужине 4,2 м и 39 комада прагова 22x24 дужине 4,8 м, у укупној вредности од 10,478,313 динара и платити тужиоцу наведену цену робе.

Решавајући о предној правној ствари у првом степену Виши привредни суд

пресудом С-1926/57 осудио је туженог да је дужан у испуњењу уговора од 13 септембра 1956 и допуне уговора од 30 октобра 1956 г. преузети од тужиоца 298,30 м гредица 15 x 17, дужине од 2 м навише, те 602 комада хрстових прагова 24 x 24 см дужине 3,8 м, 238 комада прагова 24 x 24 см дужине 4,2 м и 39 комада прагова 24 x 24 см дужине 4,8 м, све према условима уговора и уз исплату уговорене цене, као и да накнади тужиоцу парничне трошкове у износу од дин. 254.995.— све то у року од 15 дана под претњом извршења.

Решавајући о жалби туженог, Врховни привредни суд нашао је да је она основана уколико се њоме побија првостепена пресуда у делу којим је тужени осуђен на преузимање робе, а да је неоснована уколико се њоме побија пресуда у делу којим је тужени осуђен на исплату куповне цене, а из разлога:

Поставља се питање да ли је купац обавезан да прими купљену робу од продавца, и каква је то обавеза, односно да ли продавац може принудним путем, тј. путем суда, остварити преузимање робе од стране купца. Код решења овог питања треба, пре свега, поћи од саме природе купопродајног уговора, као пренуштања одређене ствари другоме уз наплату одређене суме новга. Код овог уговора наиме, као и код свих двостраних уговора, постоје два дужника и два повериоца, дужник продавац, који је обавезан да купцу преда продату ствар и дужник купац, који је обавезан да плати куповну цену, поверилац продавац, који има право на наплату куповне цене, и поверилац, који има право да узме купљену ствар у посед. Према томе, када је у питању узимање купљене ствари у посед, купац се појављује као поверилац, као лице које врши своје право, а пошто је општи принцип да онај који не врши своје право не поступа противправно, купац се не мора користити тим својим правом, односно овлашћен је узети или не узети ствар, његова слобода располагања у том правцу иде чак до дерелинквирања ствари (у овом задњем случају претпоставка је, уколико није друкчије уговорено, да је купац платио купљену ствар, тј. да је испунио своју обавезу, јер у противном продавац може у смислу опште узансе 209 под извесним условима одустати од уговора). Следствено томе, купац се не може принудити да прими купљену ствар у посед, што значи да се тужбом не мо-

же основано тражити да купац преузме ствар. Овде, разуме се, треба издвојити случај, када је преузимање ствари, као одређена делатност купца, битни део чинидбе која следи из уговора, односно када су контрахенти изричитим одредбама уговора или конклюдентним радњама хтели да утврде посебну обавезу купци на преузимање купљене ствари. То ће наиме бити у случају када продавац има посебан интерес да се ослободи продате ствари, на пример код купопродаје једне куће која треба да се руши, где је посебан интерес продавца да купац након рушења куће однесе материјал и ослободи му простор, или на пример код купопродаје дрвета на стаблу, уз обавезу купца да до одређеног рока посече исто итд. У том случају преузимање ствари од стране купца појављује се као његова обавеза, односно као право продавца, чија реализација је могућа путем тужбе.

У вези са изложеним у претходном ставу, у коме је преузимање купљене ствари од стране купца размотрено са гледишта саме природе купопродајног уговора, потребно је исто питање размотрити са гледишта Општих узанса за промет робом, којима су у првом реду регулисани односи странака у пословима промета робом. Ово нарочито с обзиром на општу узансу 70, која у ставу 3 предвиђа да купац „мора” примити испоруку, и узансу 212, која у ставу 1—3 предвиђа право продавца да у случају дођења купца прода трећем лицу „робу коју је купац био дужан да прими”. Из текста ових узанси не може се међутим закључити да се код преузимања робе ради о обавези купца, чије би остварење било могуће путем тужбе. Када се узму у обзир остале узансе, нарочито оне које се односе на дођењу повериоца, произлази да смисао речи „мора” и „дужан” не значе обавезу, већ да се пријем робе има схватити као терет на купчевој страни, управљен на то да се продавцу омогући испуњење уговорне обавезе, односно да се купљена роба из подручја власти продавца пренесе у сферу купца, с тим што је неиспуњење терета везано за одређене правне последице, односно права продавца. Тако, према узанси 96 ризик за пропаст или оштећење робе прелази на купца у тренутку кад је примио испоруку, као и у тренутку када је пао у догњу у погледу пријема испоруке. Према ст. 1 узансе 218, поверилац који је у доцњи због узрока за који је одговоран дужан је да дужнику накнади ште-

ту која му је нанета закашњењем, док према ст. 2 исте узансе поверилац који је у доцњи сноси ризик за пропаст или оштећење дуговане ствари које је настало случајем. Када се има у виду да се Опште узансе за промет робом примењују првенствено на куповину и продају робе (узанса 1), те да се код купопродајног уговора као поверилац у погледу преузимања робе појављује само купац, несумњиво је да се поменути ставови узансе 218 имају применити и када је купац у доцњи са преузимањем робе. Даље, према узансама 221 и 222, дужник, тј. продавац може се у случају доцње купца ослободити своје обавезе предајом ствари на чување на трошак и ризик повериоца, тј. купца, односно под извесним условима може изложити ствари јавној продаји, опет на трошак и ризик купца, односно може сам продати ствар. Чињеница да поменуте узансе изричито набрајају последице које ће наступити по купца, у случају да исти, као поверилац, не преузме купљену робу, односно ствар, а да се при томе не предвиђа право дужника, тј. продавца да тражи испуњење уговора, односно да одустане од уговора, које право има поверилац у случају доцње дужника (узанса 209), несумњиво потврђује да се код пријема робе не ради о обавези купца, односно да се купац код преузимања робе не појављује као дужник у односу на продавца, и да следствено томе продавац не може путем суда принудити купца да преузме робу. У вези са овим има се тумачити и узанса 212, која набраја права продавца у случају одустања од уговора због доцње купца као дужника, тј. да се купац овде не појављује као дужник у погледу преузимања робе, већ као дужник у погледу плаћања куповне цене, или пак у погледу других обавеза преузетих уговором.

На исти начин као Опште узансе за промет робом, и правна правила привредног права третирају питање „дужности” купца да преузме купљену робу, тј. везујући непреузимање робе само за одређене правне последице, од којих ниједна не даје право продавцу да захтева испуњење уговора у виду преузимања робе од стране купца, нити право на одустанак од уговора. То указује на то да се код преузимања робе не ради о обавези купца, чије испуњење би се иначе, као и код свих обавеза, могло остваривати путем тужбе, већ о праву купца.

На основу напред изложеног, а пошто у конкретном случају преузимање робе од стране туженог није битни услов уговора, Врховни привредни суд је нашао да тужилац неосновано тражи тужбом да се тужени осуди на преузимање преостале количине прагова и гредица, па је, уваживши делимично жалбу, пренаачио побијану пресуду у односном делу и одбио тај део тужбеног захтева. При томе је Врховни привредни суд, с обзиром на то да је између странака спорно питање пуноважности уговора у погледу преостале количине прагова и гредица, имао у виду и могућност да је тужилац односним делом свог захтева ишао само за тим да се утврди постојање уговора и погледу непреузете количине робе, тј. да је у смислу чл. 175 Закона о парничном поступку поднео тужбу за утврђење, иако то не произлази јасно из захтева тужбе. Но све кад би захтев тужбе и требало протумачити као захтев за утврђивање, захтев није основан. Ово са разлога што не постоји интерес тужиоца да се утврди постојање уговорног односа између странака у погледу непреузете количине робе, а обзиром на то да тужилац може непосредно тражити испуњење обавезе туженог на исплату куповне цене.

ПРАВИЛА

УДРУЖЕЊА АДВОКАТСКИХ ПРИПРАВНИКА АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ

Чл. 1

У Аутономној покрајини Војводини постоји на основу Закона о адвокатури Удружење адвокатских приправника (у даљем тексту УАП) чији су чланови адвокатски приправници уписани у именик Адвокатске коморе у АПВ у Новом Саду.

Седиште Удружења је у Новом Саду.

Чл. 2

Чланство у Удружењу је добровољно.

Чл. 3

Задаци УАП-а јесу:

1) да расправља о свим питањима која се односе на адвокатске приправнике и да ставља предлоге органима Коморе ради њиховог решавања,

2) сарађује активно са органима Коморе у свим питањима која се тичу правилног рада и развоја адвокатуре,

3) да се стара, уз помоћ органа Коморе, о свестраном, а посебно о стручном узидазњу адвокатских приправника,

4) да води рачуна о материјалном обезбеђењу адвокатских приправника,

5) да нарочито води бригу о правилном вршењу адвокатско приправничке праксе,

6) да сарађује са органима Коморе у циљу пружања одговарајуће бесплатне правне помоћи грађанима,

7) да сарађује са организацијама адвокатских приправника других адвокатских комора.

Чл. 4

Органи УАП-а јесу:

1) Општа конференција адвокатских приправника,

2) Извршни одбор (у даљем тексту ИО)

Чл. 5

Редовна конференција адвокатских приправника одржава се обавезно сваке године једанпут и то најкасније 15 дана пре годишње скупштине Адвокатске коморе у А. П. Војводини.

Према потреби може се сазвати и ванредна Општа конференција.

Опште конференције сазива ИО.

Опште конференције одржавају се по правилу у седишту Удружења, али ИО може одредити и друго место на територији АПВ.

Чл. 6

Општа конференција доноси пуноважне закључке уколико овој присуствује натполовична већина чланова удружења. Ако не присуствује довољан број чланова Општа конференција се одлаже за један час, после чега на истом месту одлучује присутним бројем чланова.

Чл. 7

Општа конференција бира путем непосредног и тајног гласања ИО од 5 чланова, претставника у Савет и Управни одбор Адвокатске коморе у А. П. Војводини као и претставнике за Скупштину Адвокатске коморе у АПВ те утврђује листу адвокатских приправника за дисциплинско Веће при Врховном суду АПВ.

Чл. 8

ИО се састоји од председника, секретара и чланова. ИО има укупно 5 чланова од којих три морају бити из седишта Удружења. ИО се са-

стаје у седнице којима руководи претседник, а у његовом отсуству заменик кога одреди ИО из својих редова.

Чл. 9

Задаци ИО јесу:

- 1) да спроводи закључке Опште конференције,
- 2) да води надзор над радом адвокатских приправника,
- 3) да организује и одржава састанке адвокатских приправника,
- 4) да координира рад са органима и са другим удружењима адвокатских приправника.

Чл. 10

Претставници адвокатских приправника у органима Коморе добијају од стране ИО упутства за рад и о својој делатности у овим органима извештавају ИО Удружења.

Чл. 11

Адвокатски приправници у местима где их има већи број могу одржавати повремено радне састанке, и о раду извештавају ИО.

Чл. 12

Приходи Удружења јесу:

- 1) Чланарина адвокатских приправника, коју одређује Општа конференција.
 - 2) Сретства која обезбеђује Комара својим прорачуном, а на предлог ИО-а.
 - 3) Други приходи.
- О утрошку средстава одлучује ИО.

Чл. 13

Удружење престаје са радом када се број његових чланова смањи испод десет, или када то одлучи Општа конференција.

У случају престанка Удружења, његова имовина прелази на Адвокатску комору у АПВ у Новом Саду.

Чл. 14

Удружење има свој печат са натписом „УДРУЖЕЊЕ АДВОКАТСКИХ ПРИПРАВНИКА АПВ У НОВОМ САДУ”.

Подносиоци пријаве Удружења:

Гојковић Мита, с. р. Новаковић Оливер, с. р. Рончевић Стеван, с. р. Томин Боровој, с. р. Ристин Јован, с. р. Милић Томислав, с. р. Шијачић Леса, с. р. Микин Милан, с. р. Срећков Мирослава, с. р. Радојчић Лазар, с. р.

Рад по овим правилима одобрен је Удружењу адвокатских приправника Аутономне покрајине Војводине решењем Покрајинског секретаријата за унутрашње послове АП Војводине бр. 29/170-58 од 6 јуна 1958 године.

Смрт фашизму — Слобода народу!
(М. П.)

Начелник одељења
Маринков Сава, с. р.

ИЗ КЊИГОВОДСТВА КОМОРЕ

1. Позивају се сви Радни одбори, као и сви адвокати да своје обавезе према Комори у најкраћем року измире.

2. Текући рачун Коморе је понова промењен. Сада је код Комуналне банке под бројем 151-73-3-10002, па се све уплате путем уплатног чека имају да врше на тај број. На овај се број уплаћује чланарина, 1% доприноса, новчане казне, итд.

3. Допринос за Фонд посмртнине уплаћује се и даље на тек рач. Адвокатска комора у АПВ 151-11-6643/292.

Књиговодство Коморе

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА АК У АПВ

На седници управног одбора АП у АПВ која је одржана дана 27 августа 1958 године, донесена су следећа решења:

1. Узет је на знање извештај претседника, секретара и благајника, те референата о раду Коморе између две седнице.

2. Узет је на знање извештај о заједничким састанцима правосудних органа и адвокатуре који су одржани у Кикинди и у Новоме Саду.

3. Узето је на знање да је Радни одбор у Кикинди одржао пленарни састанак 27 јуна 1958 и да је за претседника изабран Вртипрашки Радован, за секретара Ивачковић Дејан, а за благајника др. Хадик Јосип.

4. Решењем бр. 315/958 а на основу чл. 59 тач. 6 и 8 те чл. 93 тач. 8 ЗОА и чл. 6 тач. 2 и 7 Статута ове Коморе брише се из именика адвоката ове Коморе Штрангаров М. Василије, адвокат из Н. Сада, услед прелаза у државну службу, те се на основу чл. 59 Статута за преузиматеља његове адвокатске канцеларије одређује Будишин Иван, адвокат из Н. Сада. Брисање се врши са даном 28 августа 1958 године.

5. Узето је на знање да је Штрангаров М. Василије поднео оставку на чланству у управном одбору и на дужности благајника ове Коморе, те му управни одбор изриче захвалност, а његову оставку упућује првој наредној редовној годишњој скупштини. За благајника Коморе изабран је Ненад Јовановић, члан управног одбора.

6. На основу чл. 12 Правила Фонда посмртнине узима се на знање да је др. Панић Светозар пензионисани адвокат задржао своје чланство у Пензионском фонду.

7. На основу чл. 73 и 93 тач. 8 ЗОА те чл. 6 тач. 2, 9 и 59 Статута ове Коморе узима се на знање да су адвокатски приправници променули адв. припр. вежбу и то:

а) Вицеи Алојзије из Суботице од 1 августа 1958 код Радуновић Милоша у Суботици решењем бр. 282/58.

6) Перић С. Веселин од 1 септембра 1958 код др. Фратуцан Стевана адвоката из Н. Сада решењем бр. 310/58.

8. На основу чл. 12 Фонда посмртнине ове Коморе узима се на знање да др. Шинжар Сретко пензионисани адвокат из Б. Цркве задржава чланство у том фонду.

9. Ставља се ван снаге решење ове Коморе бр. 49/957 од 26 II 1957 о пресељењу адвокатске канцеларије др. Гернач Јосипа из Ст. Моравице у Суботицу, с тим да је седиште његове канцеларије и даље у Ст. Моравици.

10. Извештава се да је Општина Ст. Пазова основала Јавно правобраниоштво које ће заступати следеће општине: Војка, Голубинци, Инђија, Купиново, Нова Пазова, Нови Сланкамен, Путинци, Ст. Пазова, Ст. Бановци и Шимановци, заједно са насељеним местима које припадају појединим општинама. Почетак рада овог правобраниоштва је 3 септембар 1958 год.

11. Решавано је о упису у именик адвоката.

12. На основу чл. 65, 66 67 и 93 тач. 4 ЗОА и чл. 6 тач. 1 и 2 те чл. 9 Статута ове Коморе уписују се у именик адвокатских приправника:

а) Перчић Коломан са 27 августом 1958 год. код адвоката Марков Јована из Суботице, и то решењем бр. 249/1958;

б) Кочиш Силвестер са 27 августом 1958 год. код адвоката Др. Цабафи Шандора из Сенте, и то решењем бр. 277/1958.

13. На основу чл. 41 и 93 тач. 4 Закона о адвокатури те чл. 6 тач. 1 и 2 и чл. 7 Статута Коморе уписује се у именик адвоката ове Коморе са седиштем адвокатске канцеларије у Белој Цркви, а са даном 27 јуна 1958 Радосављевић Славко из Београда, који је седиште своје канцеларије преместио у Белу Цркву.

14. Позивају се сви дужници-адвокати да своје дугове одмах исплате Комори, пошто ће се на идућој седници повести поступак против свих неуредних чланова.

15. На основу чл. 51 и 93. т. 8 ЗОА, те чл. 51 и 7 Статута узима се на знање да је др. Конопка Људевит, адв. из Ст. Пазове преселио седиште своје адв. канцеларије са 1 септ. 1958 из Ст. Пазове у Бач.

16. Пресудом II. степ. дисц. Већа Врх. суда АПВ бр. Кж. 551/1958 преиначена је пресуда Дисц. суда ове Коморе бр. Дисц. 7/1957, те је Кирић Стеван, б. адвокат из Новог Сада, кажњен забраном вршења адвокатуре у трајању од једне године и шест месеци.

17. На основу чл. 59 т. 6 и 8, чл. 93 т. 8 и чл. 6 т. 2 и 7 Статута Коморе брише се из именика адвоката Имброк Мита, из Вршца, због прелаза у држ. службу, са 31 августом 1958, а на основу решења бр. 318/58. За преузиматеља адв. канц. одређује се Брашован Никола, адвокат из Вршца.

Управни одбор АК у АПВ

„ГЛАСНИК“ излази сваког месеца. / Издавач и власник: Адвокатска комора за АПВ, Нови Сад, Змај Јовина 20. / Уређује Одбор. / Одговорни Уредник: Ботић Милорад, адвокат Нови Сад, Народних хероја бр. 6. / Текући рачун код Комуналне банке 151-73-3-10002. / Штампарија „Коста Шокица“ Нови Сад.

